

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ПРОВІДНОГО СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ФУНКЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE AS THE LEADING SUBJECT OF THE IMPLEMENTATION OF THE OPERATIONAL AND SEARCH FUNCTION: THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS

Огурченко В.Г., к.ю.н.,
докторант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

В науковій статті здійснено науковий огляд позицій вчених щодо розуміння змісту категорії «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» органу публічної адміністрації та Національної поліції України, зокрема. Наголошується, що орган публічної влади реалізує певну функцію, наділений відповідним адміністративно-правовим статусом з метою реалізації певного публічного інтересу.

Доведено, що категорія «правовий статус Національної поліції» загалом є достатньо суб'єктивною з позиції розкриття її змісту, однак спільним для більшості наукових думок є те, що означена категорія репрезентує сукупність правовизначальних елементів, що надають уявлення про функціональність цього суб'єкта та базові організаційні складові її забезпечення. Тому правовий статус Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції репрезентується через нормативні (правові) засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України.

В цілому інститут адміністративно-правового статусу, як провідний у системі адміністративного права, забезпечує науково-доктринальне розуміння основного функціонального призначення Національної поліції у механізмі реалізації правоохоронної функції держави загалом. Вивчення його особливостей зосереджується на аналізі загальних особливостей, що репрезентуються категорією «правовий статус» та окремо – похідних, які деталізують їхні положення через призму галузевої прив'язки.

Визначено, що адміністративно-правовий статус Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції репрезентується через коло повноважень її оперативних підрозділів, систему їхніх взаємозв'язків під час реалізації оперативно-розшукових заходів та кінцевий результат їхнього здійснення з позиції соціального та процесуального значення.

Ключові слова: правовий статус, адміністративно-правовий статус, Національна поліція України, суб'єкт, оперативно-розшукова функція.

The scientific article carried out a scientific review of the positions of scientists regarding the understanding of the content of the category "legal status", "administrative-legal status" of the public administration body and the National Police of Ukraine, in particular. It is emphasized that the body of public authority, implementing a certain function, is endowed with the appropriate administrative and legal status in order to realize a certain public interest. It has been proven that the category "legal status of the National Police" is generally quite subjective from the point of view of revealing its content, however, the majority of scientific opinions have in common that this category represents a set of law-determining elements that provide an idea of the functionality of this subject and basic organizational components of its support. Therefore, the legal status of the National Police of Ukraine as the leading subject of the operational and investigative function is represented by the normative (legal) principles of the organization and activities of the National Police of Ukraine, the status of police officers, as well as the procedure for completing service in the National Police of Ukraine. In general, the institute of administrative-legal status, as a leader in the system of administrative law, provides a scientific and doctrinal understanding of the main functional purpose of the National Police in the mechanism of implementation of the law enforcement function of the state in general. The study of its features focuses on the analysis of general features represented by the category "legal status" and separately – derivatives that detail their positions through the prism of industry reference. It was determined that the administrative-legal status of the National Police of Ukraine as the leading subject of the implementation of the operational-investigative function is represented by the scope of powers of its operational divisions, the system of their interrelationships during the implementation of operational-investigative measures and the final result of their implementation from the standpoint of social and procedural value.

Key words: legal status, administrative and legal status, National Police of Ukraine, subject, operative and investigative function.

Постановка проблеми. Аналіз юридичної літератури свідчить про актуалізацію наукового вивчення адміністративно-правового статусу того чи іншого органу державної влади. Зазначене не є дивиною, адже цей інститут наразі є провідним у системі адміністративного права. Зокрема вчені переконані, що адміністративно-правовий статус будь-якого органу державної влади має визначальне значення, оскільки дозволяє чітко визначити його місце в механізмі державної влади [1]. На нашу думку, вивчення адміністративно-правового статусу Національної поліції як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції сприятиме подальшому виявленню слабких та сильних сторін процесу забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [2] загалом, та у контексті пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння, припинення правопорушень, отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави – зокрема [3].

Визначаючи зміст поняття «адміністративно-правовий статус Національної поліції», варто виходити з положення, що воно є похідним від правового статусу правоохорон-

них органів. Тому необхідно звернутися до теоретичних надбань вітчизняних науковців [4, с. 32] в царині визначення базових елементів його розуміння [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-правовою основою для аналізу питань, пов'язаних із визначенням адміністративно-правового статусу Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції стали роботи вчених-адміністративістів, а саме: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, О. В. Батраченко, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка, Ю. Є. Белінського, П. Д. Біленчука, Ю. Я. Гладуна, В. А. Глуховері, В. А. Гуменюка, О. В. Джафарової, С. В. Діденка, А. В. Долинного, О. М. Дручека, С. Ю. Жили, В. О. Заросила, С. В. Ківалова, В. К. Колпакова, Д. М. Ластовича, О. В. Негодченка, В. П. Петкова, Г. Р. Парханова, А. М. Подоляки, В. І. Фелика С. О. Шатрави, тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однак перед тим уточнимо, що загалом категорія «статус» є широко застосовною у різних інтерпретаціях [5, с. 6]. Згідно англomовного трактування її тлумачення таке: 1) посада або ранг по відношенню до інших, 2) відносний ранг в ієрархії престижу, 3) стан людини або

речі в очах закону; 4) стан або умова щодо обставин [6]. Це слово, на думку, Ю. Комарової, «визначає кількісні та якісні характеристики якогось явища або предмета» [7, с. 58].

У межах власної наукової праці А. Зубко [8, с. 47–48] відзначає, що з погляду фундаментальної вітчизняної теорії держави і права та за тлумачним словником української мови термін «статус» визначається як певний стан чогонебудь (становище, стан) [9, с. 420]. У загальному розумінні під статусом розуміється правове положення (сукупність прав і обов'язків) фізичної чи юридичної особи [10, с. 23; 11]. Тобто статус – це основний елемент соціальної структури суспільства; соціальний стан людини в суспільстві, у певній соціальній групі, пов'язаний з іншими соціальними позиціями через систему ролей, прав і обов'язків, норм і звичаїв [12]. На основі зазначеного, вчений акцентує, що категорія «статус» є історично сформованою та модернізованою під впливом зміни суспільно-політичних процесів у світі та наразі наділена соціологічним чинником інтерпретування [8, с. 48; 13]. Своєю чергою, В. Терещук додає, що синонімічними словами для вказаного слова є «становище», «стан», «модальність» чи «індигенат» (для іноземної особи) [14, с. 43; 7].

Тому в офіційних юридичних документах нерідко можна зустріти застосування цієї категорії щодо визначення певного стану, в тому числі правового. Проте у більшості випадків для позначення стану особи у колі правовідносин застосовується категорія «правовий статус» [5, с. 6].

Примітно, однак на сьогодні ще не склалося єдиної думки щодо його визначення. Так, одні вчені поняття «правовий статус» і «правове становище» вважають синонімами, інші дотримуються позиції, що категорія «правовий статус» виділяється для загальної характеристики становища особи (фізичної чи юридичної) в суспільстві, оскільки категорія «правове становище» переважно застосовується для характеристики особи у визначеному колі суспільних відносин [15, с. 130; 16]. І як справедливо зазначає В. Білоус, з урахуванням того, що існують принципові відмінності між суб'єктом права й суб'єктом правовідносин, другий підхід до співвідношення зазначених категорій варто вважати більш конструктивним. Правовий статус асоціюється зі стабільним правовим станом суб'єкта, а правове становище розглядається як динамічний розвиток сукупності прав і обов'язків особи, що зумовлено її вступом до тих чи інших правовідносин [17, с. 317]. Якби підсумовуючи зазначене, Н. Оніщенко та О. Зайчук, визначають правовий статус як статус законодавчо встановлених і гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів і обов'язків суб'єкта суспільних відносин [18].

Тобто за загальним правилом правовий статус – складова загальної проблеми прав особистості. Правильна та всебічна регламентація якого дозволяє громадянам здійснювати свої права та захищати законні інтереси [19, с. 10]. Тому логічно, що вченими за характером (змістом) правовий статус класифікується на: 1) загальний (конституційний), що визначається конституцією і не залежить від певних поточних факторів, є рівним, єдиним і стабільним для всіх суб'єктів (даний статус є базовим, вихідним для решти статусів, тому він не повинен враховувати багатоманітності суб'єктів права, їх особливостей та специфіки; він визначає ступінь демократичності та соціальне призначення держави); 2) спеціальний (родовий статус) відображає особливості правового становища певних суб'єктів, або їх категорій (він базується на загальному, хоча детальніше характеризує доповнюючі права, обов'язки та пільги передбачені для певної категорії суб'єктів); 3) галузевий статус характеризує особливості прав та обов'язків суб'єктів стосовно певної сфери суспільних відносин; він конкретизує загальний статус нормами галузевого

законодавства (це надає можливість виділити адміністративно-правовий, цивільно-правовий, фінансово-правовий, кримінально-правовий та ін. статуси); 4) індивідуальний статус фіксує можливості та обов'язки конкретного суб'єкта; він є сукупністю персоніфікованих прав та обов'язків, є динамічним та змінюється відповідно до змін у житті суб'єкта [20, с. 96; 21, с. 197].

Щодо легального визначення поняття «правовий статус», попри його вживання в текстах нормативно-правових актах (наприклад, в Цивільному кодексі України слово «правовий статус» зустрічається 10 разів), – воно відсутнє [22, с. 35]. Причому як правило, цей термін характеризує приналежність особи до певної категорії (наприклад, правовий статус ветерана війни чи правовий статус викривача) або стан законності певної дії (наприклад, набрання електронними даними юридичної сили) [5, с. 6].

У наукових колах також є думка, що цей термін застосовується й для розкриття місця і ролі конкретних юридичних осіб публічного права у певному механізмі врегулювання суспільних відносин. Уточнюється, що на відміну від фізичних осіб, юридичні особи не є живими істотами й тому не мають природної волі, однак у них діє об'єднана людська воля й об'єднана людська сила в певному напрямі, зумовленому метою створення юридичної особи. Внаслідок цього за юридичною особою і визнається можливість бути суб'єктом права. Слід зазначити, що юридична особа є самостійним суб'єктом правовідносин і існує незалежно від фізичних осіб, які її утворили, і хоч це колективне утворення і визнається суб'єктом правовідносин, однак як юридична особа воно може бути носієм лише таких прав та обов'язків, які не пов'язані з природними властивостями людей [23; 5, с. 7].

Зокрема згідно зі статтею 4 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», Національна поліція, як й інші центральні органи виконавчої влади, є юридичною особою публічного права, котра набуває цього статусу з дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців запису про її державну реєстрацію як юридичної особи і втрачає цей статус із дати внесення до цього реєстру запису про державну реєстрацію її припинення [24].

Так О. Передерій та С. Григоренко вбачають, що правовий статус поліції є системою покладених на поліцію повноважень (компетенцій), законодавчо визначених гарантій її здійснення, встановлених законодавством обмежень окремих конституційних прав, які покладаються на працівників поліції у зв'язку з їх професійною діяльністю, а також їх юридична відповідальність. На їхній погляд, дане визначення відображає всі основні структурні блоки правового статусу поліції, перш за все, як органу державної виконавчої влади [25, с. 36].

Своєю чергою, О. Падалка вбачає, що оскільки правовий статус – це комплексна категорія, яка відображає юридичне становище суб'єкта (індивідуального чи колективного) у суспільстві, – правовий статус Національної поліції України – це її юридичне становище (положення) у державному механізмі та системі суспільних відносин, визначене відповідними нормами права. Сутність правового статусу поліції (як, власне кажучи, і будь-якого іншого органу влади) полягає у тому, що він визначає її соціальне призначення, а також коло тих юридичних прав, якими вона користується, та обов'язків, які виконує під час здійснення свого призначення. Правовий статус є тим фактором, що встановлює межі та основні вектори діяльності Національної поліції, а також порядок її здійснення. Отже, правовий статус, з одного боку, є важливою гарантією нормального здійснення поліцією свого функціонального призначення, а з іншого – засобом обмеження її владних повноважень. Очевидно, що чим докладніше та змістовніше визначено правовий статус органу влади, тим краще. Правове становище Національної поліції

визначається Законом «Про Національну поліцію», яким Національну поліцію визнано не просто органом виконавчої влади, а центральним органом виконавчої влади, що є насамперед сервісним органом [26, с. 134].

Таким чином, вищенаведений матеріал дає можливість до узагальнення, що категорія «правовий статус Національної поліції» загалом є достатньо суб'єктивною з позиції розкриття її змісту, однак спільним для більшості наукових думок є те, що означена категорія репрезентує сукупність правовизначальних елементів, що надають уявлення про функціональність цього суб'єкта та базові організаційні складові її забезпечення. Йдеться про встановлений нормативний базис, який надає можливість для виконання нею конкретних функцій.

Тому можемо визначити, що правовий статус Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції репрезентується через нормативні (правові) засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України [2].

Визначаючи юридичну природу адміністративно-правового статусу як явища науково-доктринальної дійсності, вважаємо за необхідне вказати позицію авторів підручника «Адміністративне право України» [27], які вбачають, що поняття «адміністративно-правовий статус» охоплює комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються цією особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними. Отже, з одного боку, коли йдеться про потенційну здатність суб'єкта адміністративного права мати певні права і виконувати покладені на нього обов'язки, акцентується увага на його адміністративній правосуб'єктності. З іншого боку, коли йдеться про наявні у того самого суб'єкта права й обов'язки, то мається на увазі його адміністративно-правовий статус [27, с. 194]. Уточнимо також, що інші автори наголошують на тому, що суб'єкт не просто повинен мати суб'єктивні права і обов'язки та здатність їх реалізовувати, а він ці права і обов'язки повинен мати у сфері державного управління [28, с. 65] (публічного адміністрування).

Щодо цього є одне цікаве застереження. Зокрема суб'єктивне право необхідно розглядати у дискурсі публічного як самостійного юридичного феномену, що базується на категорії «публічний інтерес». Адже Велика Палата Верховного Суду у постанові від 20 листопада 2018 р. у справі № 5023/10655/11 (провадження 12-160гс18, пункти 6.21–6.23) дійшла висновку, що як у цивільних, так і в адміністративних відносинах органи, через які діє держава, не мають власних прав і обов'язків, але наділені повноваженнями (компетенцією) представляти державу у відповідних відносинах. Метою участі держави в особі відповідних органів у адміністративних правовідносинах є публічний інтерес, тобто вступаючи у такі відносини, держава в особі відповідного органу має на меті в першу чергу захист інтересів держави, громади, невизначеного кола осіб [29].

Слушною є також позиція О. В. Джафарової, яка вказує, що органи публічної адміністрації спрямовані на забезпечення належної реалізації прав і охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб, гарантування безпечного середовища та дотримання національних інтересів. Ця діяльність реалізується уповноваженими чинним законодавством суб'єктами у межах реалізації певної функції, та є цілеспрямованою і здійснюється з метою сприяння фізичній та юридичній особі публічного та приватного права реалізувати свої права та законні інтереси [30]. Тобто, орган публічної влади реалізуючи певну функцію, наділений відповідним адміністративно-правовим статусом з метою реалізації певного публічного інтересу.

З усім тим, О. Резнік та Н. Андрійченко у своєму дослідженні звертають увагу на те, що права та обов'язки становлять основу адміністративно-правового статусу суб'єкта. Однак окрім них, до його структури можуть входити й інші складові елементи: мета, завдання, функції, компетенція тощо [31, с. 157].

Відповідно, адміністративно-правовий статус Національної поліції – це складна, багатокomпонентна правова категорія, що [16] дозволяє їй виконувати свої функціональні обов'язки загалом та у конкретному напрямі діяльності – зокрема. Причому інтерпретуючи думку А. Вишневої, цей правовий концепт має лише науковий обіг та вираження суто в межах адміністративно-правової науки, поняттява складова якого формується шляхом додавання до основ правового статусу досліджуваного суб'єкта елементів сутнісного розуміння певної діяльності, яка має унікальну соціальну спрямованість реалізовуваних дій у площині адміністративного вектора правових зв'язків, чим і обумовлює значення та роль існування цього суб'єкта як в системі публічної адміністрації, так і механізмі реалізації державної влади загалом [13, с. 63].

Висновки. Категорія «правовий статус Національної поліції» загалом є достатньо суб'єктивною з позиції розкриття її змісту, однак спільним для більшості наукових думок є те, що означена категорія репрезентує сукупність правовизначальних елементів, що надають уявлення про функціональність цього суб'єкта та базові організаційні складові її забезпечення. Тому правовий статус Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції репрезентується через встановлений нормативний базис, який надає можливість для реалізації нею цієї функції;

В цілому інститут адміністративно-правового статусу, як провідний у системі адміністративного права, забезпечує науково-доктринальне розуміння основного функціонального призначення Національної поліції у механізмі реалізації правоохоронної функції держави загалом. Вивчення його особливостей зосереджується на аналізі загальних особливостей, що репрезентуються категорією «правовий статус» та окремо – похідних, які деталізують їхні положення через призму галузевої прив'язки.

Отже, адміністративно-правовий статус Національної поліції України як провідного суб'єкта реалізації оперативно-розшукової функції репрезентується через коло повноважень її оперативних підрозділів, систему їхніх взаємозв'язків під час реалізації оперативного-розшукових заходів та кінцевий результат їхнього здійснення з позиції соціального та процесуального значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аганін Б. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення Національною поліцією безпеки дорожнього руху в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. НДІП. Київ, 2022. 241 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
4. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право, 2016. Вип. 36(2). С. 31-35.
5. Danylenko, Anna, Maksym Sokiran, Serhii Batishchev, and Kateryna Slabko (2022) Space Debris: Legal Status and Liability Regime. *Advanced Space Law*, Volume 10, 4-13. <https://doi.org/10.29202/asl/10/1>

6. Статус. *Merriam-Webster*, 2023. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/status>
7. Комарова Ю. М. Адміністративно-правовий статус Національного антикорупційного бюро України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2018. 229 с.
8. Зубко А. Адміністративно-правовий статус Департаменту міжнародних спорів Міністерства юстиції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2019. 211 с.
9. Яременко В., Сліпушко О. Новий тлумачний словник Української мови: у трьох словах 200 000 слів. К. Аконті, 2008. Т. 2. 928 с.
10. Білоглазова Н., Галуцько В., Короєд С. Адміністративно-правовий статус центральних банків країн-учасниць Європейського Союзу: монографія. Херсон : Грінь Д.С., 2015. 176 с.
11. Гіжевський В., Головка В., Ковальський В., та ін. Популярна юридична енциклопедія. К. : Юрінком Інтер, 2003. 528 с.
12. Лукашевич М., Туленков М. Соціологія. Загальний курс. Навчальний посібник. К.: Каравела, 2006. 408 с.
13. Вишнева А. В. Адміністративно-правовий статус органів суддівського врядування в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. 218 с.
14. Терещук В. В. Правовий статус суб'єктів публічного адміністрування дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2020. 282 с.
15. Циганов О. Адміністративно-правовий статус суб'єктів надання адміністративних послуг у сфері правоохорони. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 8. С. 130–134.
16. Оксін В. Ю. Публічне адміністрування місцевого розвитку в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ України, Дніпро, 2021. 498 с.
17. Білоус В. Т. Координація управління правоохоронними органами України з боротьби з економічною злочинністю (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... докт. юрид. наук; Нац. ун-т внутр. справ України. Х., 2004. 443 с.
18. Оніщенко Н., Зайчук О. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 366 с.
19. Авторгов А. М. Адміністративно-правовий статус державного виконавця: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2008. 17 с.
20. Панчишин А.В. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.
21. Пушкарьова Н.Ф. Поняття та види спеціального адміністративно-правового статусу. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. Серія ПРАВО. Вип. 68. С. 195–199.
22. Константинов Д.В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2023. 228 с.
23. Порядок створення та припинення юридичних осіб згідно норм чинного законодавства України: Методичні рекомендації Старосинявського районного управління юстиції. *Юстиція Хмельниччини*. 2015. URL: <https://justice-km.gov.ua/uploads/files/stv%20i%20gryp%20yur%20os.doc>
24. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
25. Передерій, О. С., Григоренко, Є. І. Особливості правового статусу національної поліції в Україні (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2016. № 20. С. 35–38.
26. Падалка О.А. Щодо сутності правового статусу Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3(9). Т. 2. С. 132–135.
27. Адміністративне право України : акад. курс : підручник : у 2 т; ред. кол.: В.Б. Авер'янов (голова). К. : Юрид. думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 2004. 584 с.
28. Адміністративне право України : підручник; В.Б. Авер'янов, Д.А. Бекерська, Л.Р. Біла та ін. ; за ред. С.В. Ківалова ; ОНЮА. О. : Юрид. л-ра, 2003. 920 с.
29. Постанова Великої Палати Верховного Суду по справі № 915/478/18 (провадження № 12-245гс18) від 26 лютого 2019 року. *Iplex*. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=78215459&red=100003f0166426e8e169800bd554016da8a4b8&d=5>.
30. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: питання теорії та практики: моногр. Харків : Діста плюс, 2016. 688 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/7754>.
31. Резнік О., Андрійченко Н. Специфіка адміністративно-правового статусу СБУ як суб'єкта захисту фінансової системи держави. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 3. С. 156–160.